

ЖАРГОННА ЛЕКСИКА У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано вживання жаргонної лексики у публіцистичному дискурсі. Автор визначає функції жаргонізмів у мові друкованих засобів інформації, звертає увагу на семантику жаргонних одиниць окремих соціальних страт.

Ключові слова: жаргонна лексика, публіцистичний дискурс, мова друкованих засобів масової інформації.

Ключевые слова: жаргонная лексика, публицистический дискурс, язык печатных средств массовой информации.

Keywords: slangy vocabulary, publicism diskurs, language of printing mass medias.

Демократизація суспільно-політичного життя, лібералізація соціально-економічних засад і моральних принципів у суспільстві, з одного боку, й розширення поля суспільного функціонування української мови, з іншого, зумовили потужні зміни на всіх структурних рівнях української мови, що своєю чергою спричинили оновлення стилістичних засобів і норм української літературної мови. Відбулася демократизація всього життя соціуму, а динаміка мовних норм, зміни в українському комунікативному просторі й дискурсивних стратегіях стали чи не найпомітнішим явищем сучасності. Публіцистичний дискурс відображає рух мовної матерії, а також нові тенденції у розвитку мовної ситуації, чітко реагує на зміни соціальних і генераційних пропорцій у суспільстві, на прогрес у науково-технічному оснащенні інформаційно-комунікативних контактів. Разом з тим не можна не відзначити протиріччя публіцистичного дискурсу, який одночасно сполучає такі протилежні якості, як динамічність і консерватизм, еталонність, і залежність від мовленнєвих пріоритетів свого часу, зокрема від модної пристрасті. Аналізуючи узус масової

комунікації XXI століття, не можна не помітити очевидного зниження мовленнєвого стандарту, який супроводжується активним використанням елементів розмовної мови, нелітературної лексики, зокрема жаргонної. Мета нашої статті — визначити функціональну специфіку жаргонної лексики у публіцистичному дискурсі, зокрема у мові друкованих засобів масової інформації. Джерелами дослідження слугували українські друковані періодичні видання (центральні й регіональні), — газети і журнали, переважно обмежені часовими рамками 2000-2006 рр.; семантика жаргонізмів визначена за словником Л. Ставицької (Ставицька Л. О. Короткий словник жаргонної лексики української мови. — К., 2003; далі — КСЖЛ). У статті використані такі скорочення: НАРК — жаргон наркоманів, МОЛ — молодіжний жаргон, КЖ — кримінальний жаргон, АРМ — жаргон армійців, МУЗ — жаргон музикантів, МІЛ — жаргон міліціонерів.

Лібералізація суспільної думки у сучасний період розширила тематичний діапазон огляду, що відповідно відобразилось і на значному розширенні мовного дискурсу. Це, насамперед, виявилось у поповненні мови новими поняттями, а отже, і новими лексемами. Тож велика частина жаргонної лексики, як соціальний маркер, для більш адекватного висвітлення теми виконує насамперед номінативну функцію. Найчастіше такі лексеми експліцитно виявляють своє жаргонне походження, оскільки позначають предмети та явища, характерні для певної соціальної групи. Такі одиниці не мають лексичних відповідників у літературній мові, а можуть бути визначені лише через описову конструкцію. Використовуються слова із:

- Жаргону наркоманів

*Не секрет, що «ломка» змушує наркоманів робити різні погані речі (Гривна, 2.10.2003) — ломка НАРК «абсинентний синдром, наркотичне голодування» (КСЖЛ); Втім, що тут поробиш, коли клієнти для протоколу сказали, що справді купували **наркоту** у твоїй хаті (Гривна, 8.04.2004) — наркота МОЛ, НАРК «наркотики» (КСЖЛ); Свою обіцянку він начебто виконав, проте*

замовлена *«ширка»* була розведенаю (Новий день, 19.02.2004) — ширка НАРК «наркотики для внутрішнього введення» (КСЖЛ).

- Жаргону військових

Батя, нас двоє вижили із бетеера (Наддніпрянська правда, 13.10.2006) — батя АРМ «командир частини» (КСЖЛ); *За рік з «духів» в «дембелі»* – про таке наші батьки навіть не мріяли (Україна молода, 3.04.2004) — дух АРМ «молодий солдат (у перші шість місяців строкової служби)» (КСЖЛ), дембель АРМ «демобілізований солдат» (КСЖЛ); *Алік Парра грав у нас тоді Отелло і міг сказати: «Ах ти салага!»* (Голос України, 14.03.2002) — салага АРМ «солдат у перші 6 місяців строкової служби» (КСЖЛ).

- Жаргону музикантів

Ми наголошували не раз, що «розкрутити» співака – дорога справа (Гривна, 20.03.2004) — розкрутити МУЗ «створити гарну рекламу, спонсорувати якогось виконавця, групу» (КСЖЛ); *Головна ж тусовка відбудеться 5-6 червня у Складовську* (Новий день, 6.05.2004) — тусівка МОЛ, МУЗ «концерт різних виконавців (на відміну від сольного)» (КСЖЛ).

- Молодіжного жаргону

Вдома їх доводили до кондиції, а потім продавали любителям «розслабухи» (Голос України, 9.12.2003) — розслабон МОЛ «полегшення, стан задоволення» (КСЖЛ); *Що це за приколи?* (Голос України, 23.02.2002) — прикол КЖ, МОЛ «жарт, розіграш; дотепний вислів» (КСЛЖ).

- Кримінального жаргону

«Зек» одержав відкоша (Новий день, 3.04.2004) — зек КЖ «ув'язнений» (КСЖЛ); *Так, філософ і дворовий пахан бесідуєть стерильно-літературною, а це неприродно!* (Голос України, 28.03.2002) — пахан КЖ «почесний злодій похилого віку», «батько, ватажок злочинної групи» (КСЖЛ); *Подругу вбитої почали допитувати, вона «розкололась», вигороджуючи себе* (Гривна, 25.03.2003) — розколоти КЖ «добитися потрібних свідчень; примусити когось зізнатися в чомусь (як правило, у скоєнні злочину)» (КСЖЛ).

Значна кількість кримінальних жаргонізмів на сторінках преси — це показник того, що розпізнавання жаргонної лексики відбувається не тільки через спілкування людей, але й завдяки злочинній і табірній тематиці в художній літературі, пресі й кіно. Навряд чи можна вважати виправданим таке активне використання жаргонного слова в мові газет, в окремих випадках легко уникнути вживання жаргонізму, замінивши його літературним відповідником.

Більшість кримінальних жаргонізмів на сторінках газет уживані в кримінальних хроніках — оглядах злочинів, складених співробітниками міліції. Зрозуміло, що ці назви відносяться не лише до кримінального жаргону, але й до сфери професійного жаргону, активно вживаного в мовленні людей, які користуються цією лексикою у зв'язку з професійною діяльністю, напр.: *Цього разу засвітилася 30-річна дамочка, яка, видаючи себе за представника податкової інспекції, заробляла «на хліб» у Скадовському, Голопристанському та Цюрупинському районах* (Новий день, 19.02.2004) — *засвітитися* КЖ, МІЛ «виявити, видати себе» (КСЖЛ); *Нічого не підозрюючи, об'єкт оперативної розробки продав перевдягненому офіцерові за 20 грн. фунтик марихуани. Тут його і пов'язали* (Новий день, 19.02.2004) — *пов'язати* КЖ, МІЛ, МС «затримати, арештувати когось» (КСЖЛ).

Багато жаргонізмів використовуються з функціональною метою — для адекватного відображення описуваних подій або явищ. Наприклад, *Адже сучасна молодь вважає роки в армії згаяним часом, і «закосити» їм дієво допомагає ціла низка змін та поправок чинного законодавства, що суттєво збільшили перелік категорій громадян, які звільняються від призову* (Україна молода, 3.04.2004) — *закосити* КЖ, МОЛ «ухилитися від чогось (роботи, служби в армії)» (КСЖЛ); *Уже при виході з метро на станції метро «Палац Україна» здивовані пасажери, які, на свою біду, були не в курсі урочистої події, впиралися у залізну баржу, з-за якої «порушників конвенції», котрі намагалися прорватися далі, суворо «обламували» міліціонери* (Україна молода, 3.04.2004) — *обламувати* МОЛ «завдавати комусь неприємних емоцій, дискомфорту; розчаровувати когось» (КСЖЛ); *Співробітники бару нібито кинули його на 200*

гривень (Чорноморець, 17.03.2004) — *кинути* КЖ, МОЛ «виманити за допомогою обману значну суму грошей; обдурити когось», «украсти, відібрати щось у когось» (КСЖЛ).

Прикметним є іронічне використання жаргонної лексики, що найчастіше спостерігається у текстах так званого «високого рівня», тобто у статтях суспільно-політичної та громадсько-соціальної тематики. Гумористичний момент завжди використовувався, особливо в народній традиції, для урівноваження високої та низької культур. Наприклад, *Зміна уряду стала однією з «фішок», які підняли увагу виборців до виборчого процесу* (Народне слово, 23.03.2004) — *фішка* МОЛ «якась особливість, сутність, специфічна риса чогось, тенденція і т. ін.», «подія» (КСЖЛ); *А президент, у свою чергу, переконаний, що все буде «чікі-нікі» – мовляв, змінити щось у конституції не може й жодна з парламентських фракцій, а раз так, то й компромісу можна з кимось досягти, і реформі – обов'язково бути* (Україна молода, 2.12.2003) — *чікі-нікі* КЖ «чудово, прекрасно» (КСЖЛ);

Розглянувши основні функції емоційно-експресивної лексики в дискурсі засобів масової інформації, слід окремо зупинитись на орфографічному аспекті. Оскільки жаргонна лексика є нелітературною, то вкраплення її у писемному тексті логічно було б виділити графічно — написанням у лапках. Натомість писемна практика засвідчує різні способи оформлення лексики в тексті: як у лапках, так і звичайне введення у структуру тексту. Орфографічне оформлення є знаковим і засвідчує ступінь мовно-літературної адаптації слова: написання в лапках вказує на чужорідність лексеми, її невідповідність загальноприйнятим зразкам, а введення у текст з метою надання йому мовної колоритності, урізноманітнення. Натомість графічне уподібнення жаргонної одиниці визначає її поступову адаптацію, нівеляцію жаргонного походження лексеми. Причому орфографічний алгоритм не є обов'язково типовим для конкретного видання, а більше характеризує авторський стиль. Так, в одному виданні й навіть в одному номері можна зустріти обидва способи написання слова. Наприклад, *«Братани» почали вриватися до приміщення дільниці через вікна першого*

поверху (Україна молода, 20.04.2004) — *братан* МОЛ «дружнє звертання до чоловіка», КЖ «молодший у ієрархії мафіозної структури, який виконує завдання що потребують жорстокості та фізичної сили» (КСЖЛ); *У випадку затримання кур`єра обіцяють «відмазати», але це, як правило, не роблять* (Гривна, 7.10.2003) — *відмазати* КЖ, МОЛ «виправдати когось, зняти звинувачення з когось; підтримати когось, виручити, часто за допомогою грошей» (КСЖЛ); *Не виключно, що до обох убивств має відношення організована група гастролерів, яка виїжджає з області після кожного «гон-стопу»* (Новий день, 6.05.2004) — *гастролер* КЖ «злочинець, який здійснює пограбування в різних містах» (КСЖЛ), *гон-стоп* КЖ, МОЛ «озброєний наліт, пограбування» (КСЖЛ); *Для чого владі «круті» автомобільні номери* (Вгору, 18.12.2003) — *крутий* МОЛ «оригінальний, екстраординарний», «який переходить межі норми в чомусь» (КСЖЛ).

Очевидно, що в таких випадках редактори ще не дійшли остаточного рішення, тож лише з часом мовний узус визначить найбільш оптимальний варіант. Мовний узус досліджуваних засобів масової інформації на сьогодні виявляє приблизно рівнозначні показники обох типів написання слів. Але все ж таки можна говорити про деяку перевагу в немаркованому написанні жаргонізмів. Така тенденція дає змогу говорити про нівеляцію сприйняття слова як невідповідного мовному стандарту та поступове входження останнього до широкого мовного узусу, що автоматично ставить питання про олітературення сленгу або орозмовлення літературного мовлення.

У структуруванні газетного дискурсу значну роль відіграють жаргонні фразеологізми. Виконуючи функцію експресеми, вони покликані оживити виклад, зацікавити читача, дати матеріалу емоційний заряд. Наприклад, *Якщо людина відповіла, його зараз же беруть в кільце і починають вішати лану на вуха* (Гривня, 7.10.2003) — *вішати локшину на вуха* МОЛ «брехати/збрехати» (КСЖЛ); *Саме тому «забивається стрілка»* (Голос України, 5.12.2003) — *забивати стрілку* КЖ, МОЛ «планувати щось або домовлятися про що-небудь» (КСЖЛ); *Невдовзі «народні месники» вирушили на вулицю Видригана, за*

адресою ще одного любителя інтиму на шару (Наддніпрянська правда, 18.04.2003) — *на шару* МОЛ «безкоштовно, даром» (КСЖЛ), *Хто відповідь за «базар»*, або *де шукати тепло і воду* (Булава, 9.11.2006) — *відповідати за базар* МОЛ «говорити серйозно, з усвідомленням стану справ» (КСЖЛ). Справедливо зазначає Л.О.Ставицька, «справжнє свято вербальної свободи можна спостерегти в лексичній модифікації жаргонного фразеологічного фонду» [2, с. 159].

Демократизація суспільства призвела до лібералізації стилістичних норм, що вплинуло на використання в літературній мові одиниць з некодифікованої частини національної мови. У соціумі виникла своєрідна мода на жаргонні слова. Експансії лексики обмеженої сфери вживання в ЗМІ сприяє її яскрава стилістична забарвленість. «Саме ця особливість дозволяє жаргонній лексиці виконувати в публіцистичних текстах найрізноманітніші комунікативні завдання, перетворюючи раціональну публіцистичну інформацію в емоційно впливову» [1, с. 22]. Входження жаргонної лексики у публіцистичний дискурс зумовлене насамперед її експресивністю, прагненням журналіста чи політика яскраво викласти думку, загострити увагу читача на певних реаліях суспільного і політичного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мардиева Л. А. Жаргонная лексика в современном публицистическом стиле // Бодуэновские чтения: Бодуэн де Куртенэ и современная лингвистика: Междунар. науч. конф. (Казань, 11-13 дек. 2001 г.): Труды и материалы: В 2 т. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2001.– Т. 2. – С. 21-23.
2. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. – К. : Критика, 2005. – 462 с.
3. Ставицька Л. О. Короткий словник жаргонної лексики української мови. – К.: Критика, 2003. – 336 с.

Мартос С.А. Жаргонна лексика у публіцистичному дискурсі// Науковий вісник Херсонського державного університету: [зб. наук. праць/ ред. проф. В.Олексенко та ін.]. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2009. – Вип. ІХ. – С.348-351. (Серія «Лінгвістика»).